

lestä itsestään ja siis kokemus kielen rajoista, sen *lopusta*. Todellinen yhteisö voi olla vain edellytyksetön yhteisö. Puhdas filosofinen esitys ei siksi voi olla erityisten kieltä tai maailmaa koskevien ajatusten esittämistä, vaan *kielen idean* esittämistä.

L'idea del linguaggio, *Aut Aut* No. 201, 1984
Suomentanut Jussi Vähämäki

n&n

Elämänmuoto

1. Kreikkalaisilla ei ollut yhtä ainoaa termiä ilmaisemaan sitä, mitä me ymmärrämme sanalla elämä. He käyttivät kahta merkitykseltään ja muodoltaan erillistä termiä: *zoé*, joka ilmaisi kaikille eläville (eläimille, ihmisille tai jumalille) yhteistä elämisen tosiasiaa, ja *bios*, joka tarkoitti yksittäiselle oliolle tai ryhmälle ominaista elämisen muotoa tai tapaa. Moderneissa kielissä tämä vastakohtaisuus katosi asteittain sanastosta (vaikka se on säilynyt sanoissa, kuten *biologia* ja *zoologia*, se ei osoita niissä enää mitään olennaista eroa). Yksi ainoa termi, jonka läpikuultamattomuus kasvoi sen referentin pyhittämisen myötä, kertoo alustumuudessaan yleisestä ennako-oletuksesta, jonka mukaan elämä on aina mahdollista eristää kaikista lukemattomista elämän muodoista.

Termin *elämänmuoto* (*forme-de-vie*) ymmärrämme päinvastoin elämäksi, jota ei koskaan kyetä erottamaan muodostaan. Se on elämä, josta ei ole koskaan mahdollista eristää jotakin ikään kuin puhtaana elämänä.

2. Elämään, jota ei sen elämisen tavassa pysyttyä erottamaan muodostaan, ylletään itse elämässä. Mitä tämä ilmaisu tarkoittaa? Se määrittelee elämän, inhimillisen elämän, jossa elämisen ainutkertaiset tavat, toiminnat ja prosessit eivät ole koskaan yksinkertaisesti tosiasioita, vaan aina ja ennen kaikkea elämän *mahdollisuuksia*, aina ja ennen muuta voimia. Kaikki käyttäytyminen ja jokainen inhimillisen elämän muoto eivät ole koskaan erityisen biologisen taipumuksen määräämiä, eivätkä ne ole määrättyneet minkä tahansa välttämättömyyden mukaan, vaan pikemminkin toistet-

tuina ja sosiaalisesti välttämättömiä tottumuksina ne aina säilyttävät luonteensa mahdollisuutena. Toisin sanoen ne pistävät aina peliin elämisen itsensä. Koska ihminen on voimallinen olio, joka voi tehdä ja olla tekemättä, onnistua tai epäonnistua, kadottaa itsensä ja löytää itsensä uudestaan, niin hän on ainoa elävä olento, joka aina kulkee kohti onnea. Ihminen on ainoa olio, jonka elämä on auttamattomasti ja tuskallisesti osoitettu onneen. Mutta tämä muitta mutkitta muodostaa elämänmuodon poliittiseksi elämäksi.

3. Sen sijaan tuntemamme poliittinen valta perustuu aina viime kädessä puhtaan elämän piirin erottamiselle elämän muotojen yhteydestä. Roomalaisessa oikeudessa *elämä* ei ole juridinen käsite, vaan ilmaisee yksinkertaista elämisen tosiasiaa tai erityistä elämän tapaa. On vain yksi tapaus, jossa termi "elämä" saa juridisen merkityksen ja joka näin muuttaa sen todelliseksi *terminus technicus*: ilmaisu *vitae necisque potestas*, jolla tarkoitetaan *paterin* (isän) valtaa poikansa elämään ja kuolemaan. Kuten J. Thomas on osoittanut, tässä sanamuodossa *quella* ei ole disjunktiivista arvoa ja elämä ei ole kuin *nexin*, tappamisen vallan seuraus.

Näin elämä näyttäytyisi oikeudessa alkuperäisesti ainoastaan kuolemalla uhkaavan vallan vastinparina. Mutta se, mikä antaa tulokseksi *paterin* oikeuden päättää elämästä ja kuolemasta, tuottaa suvereenin (*imperium*) sitäkin suuremman vallan ja jolle se konstituoivat suvereenin alunperin olevan ytimen. Täten hobbesilaisessa suvereniteetin perustamisessa elämä luonnontilassa määrittyy ainoastaan sikäli kuin se on ehdoitta asetettu alttiiksi kuoleman uhkalle (kaikkien rajoittamaton oikeus kaikkeen). Poliittinen elämä, toisin sanoen Leviathanin suojeluksessa eletävä elämä, ei ole kuin tämä elämä itse asetettuna alttiiksi uhkalle, joka lepää vastedes ainoastaan suvereenin käsissä. Valtiovallaksi määriteltä *absoluuttinen ja ikuinen valta* ei viime kädessä perustu poliittiseen tahtoon, vaan puhtaaseen elämään, jota säilytetään ja suojellaan ainoastaan siinä määrin kuin se alistuu suvereenin oikeuteen määrätä elämästä ja kuolemasta (tai laille). (Tällainen on adjektiivin *sacer* alkuperäinen merkitys viitatessa inhimilliseen elämään.) Alamaiselle poikkeus-tila, josta suvereeni joka kerta päättää, on nimenomaan sellainen, jossa normaaleissa tilanteissa sosiaalisen elämän moninaisiin muotoihin yhdistyneeltä näyttävä puhdas elämä asetetaan eksplisiittisesti kyseenalaiseksi poliittisen vallan perimmäisenä perustana. Viimeinen alamainen, joka pitäisi

samanaikaisesti sulkea pois ja sisällyttää valtioon, on aina puhdas elämä.

4. "Alistettujen traditio opettaa meille sen, että 'poikkeustila' jossa elämme, on sääntö. Meidän tulee päästä tätä vastaavaan historiankäsitykseen." Tämä Benjaminin jo viisikymmentä vuotta vanha diagnoosi ei ole menettänyt mitään ajankohtaisuudestaan, eikä vain siksi, että nykyään vallalla ei ole muuta legitimitaation muotoa kuin poikkeustila, sillä kaikkialla ja jatkuvasti turvaudutaan poikkeustilaan sekä samalla toimitaan salaisesti sen tuottamiseksi. (Tarvitse vain ajatella tälle poikkeustilalle perustuvaa järjestelmää: eikö sellainen olisi yhtälailla kiinnostunut säilyttämään poikkeustilan mihin hyvänsä hintaan?) Ennen kaikkea Benjaminin arvio on ajankohtainen siksi, että suvereteetin kätkeyn perustan muodostaneesta puhtaasta elämästä on tullut aikojen kuluessa kaikkialla vallitseva elämän muoto. Normaalisti muodostunut eläminen poikkeustilassa on puhdas elämä, joka erottaa kaikilla elämän muotojen alueilla niiden koheesion yhdeksi elämänmuodoksi. Marxilainen jako ihmisen ja kansalaisen välillä on korvattu jaolla puhtaaseen elämään (suvereeniteetin perimmäiseen ja läpinäkyvään kantaan) ja moninaisista elämän muodoista abstraktisti rekodifioituihin juridis-sosiaalisiin identiteetteihin (työntekijä, toimittaja, opiskelija, mutta myös hiv-positiivinen, valepukainen, pornotähti, vanhus, sukulainen, nainen) jotka kaikki lepäävät puhtaalla elämällä. (Tämän muodostaan erotetun puhtaan elämän tarkastelu, kaikessa kataluudessaan, ylimmäisenä periaatteena — suvereeniteetti tai pyhä — muodostaa Bataillen ajattelun rajat ja tekee sen meille käyttökelvottomaksi.)

5. Foucault'n teesi, jonka mukaan "nykyajan pelipanos on elämä" ja täten politiikasta on tullut biopolitiikkaa, on tässä mielessä huomattavan tarkka. Ratkaisevaa on kuitenkin se tapa, jolla ymmärrämme tämän muutoksen mielen. Se, mikä itse asiassa jää kysymättä aktuaaleissa väittelyissä bioetiikasta ja biopolitiikasta, on juuri se, mikä ansaitsisi ensimmäisenä tulla kysytyksi, eli biologinen käsitys elämästä. Rabinowin symmetrisinä vastakohtina asettamat mallit — leukemian heikentämän tiedemiehen *experimental life*, tiedemiehen, joka tekee omasta elämästään alituisen tutkimuksen ja kokeilun laboratorion, ja sellaisen ihmisen elämä, joka päinvastoin elämän pyhyiden nimissä katkeroittaa yksilöllisen etiikan ja teknotieteiden välisen antinomian — itse asiassa sisältävät molemmat tietämättään saman puhtaan elämän käsityk-

sen. Tämä nykyään tieteellisen käsitteen hahmossa esiintyvä käsite on todellisuudessa sekularisoidun politiikan käsite.

(Tiukasti tieteellisestä näkökulmasta katsottuna elämän käsitteellä ei ole mitään mieltä: "keskustelut sanojen elämä ja kuolema todellisesta merkityksestä", kirjoittaa Medawar, "ovat biologiassa merkkejä alhaisen tason keskustelusta. Näillä sanoilla ei ole mitään sisäistä merkitystä, joka pystyttäisiin tarkemmalla ja syvällisemmällä tutkimuksella valaisemaan".)

Tästä johtuu se aavistamaton mutta usein ratkaiseva tehtävä, joka lääketieteellisellä ideologialla on valtajärjestelmässä ja toisaalta se merkitys, joka kasvavalla tieteellisten pseudokäsitteiden käytöllä on poliittisen kontrollin tavoitteissa. Ruumiin, sairauden ja terveyden näennästieteelliset esitykset sekä yksilön elämän ja mielikuvituksen yhä laajempi "medikalisaatio" ovat nykyään raskaasti ja arkipäiväisesti toteuttaneet saman puhtaan elämän ennalta erottamisen, jonka avulla suvereeni kykeni tietyissä olosuhteissa toimimaan elämän muodoissa. Biologinen elämä, puhtaan elämän sekularisoitunut muoto, jolle yhteistä puhtaan elämän kanssa on sanoinkuvaamattomuus ja läpitunkemattomuus, tekee siis todellisista elämän muodoista kirjaimellisesti *henkiin jäämisen (survivre)* muotoja. Biologinen elämä jää niissä ajattelmattomaksi hämäräksi uhkaksi, joka pystyy yhdellä kertaa aktualisoitumaan väkivallassa, vieraudessa, sairaudessa, onnettomuudessa. Se on näkymätön suvereeni, joka katsoo meitä hallitsevien vallanpitäjien tylsien naamioiden takaa, vallanpitäjien, jotka enemmän tai vähemmän tietoisesti hallitsevat meitä sen nimissä.

6. Poliittinen elämä, toisin sanoen onnen ideaa kohti orientoitunut ja elämänmuotoon koottu, ei ole ajateltavissa kuin tästä jakautumisesta vapautumalla — karkoittamalla kaikki suvereenisuus peruuttamattomasti. Kysymys eivaltioollisen politiikan mahdollisuudesta saa välttämättä seuraavan muodon: Onko nykyään mahdollista käsittää jokin elämänmuodoksi — *elämä voimana?*

Kutsumme *ajatteluksi* suhdetta, joka muodostaa elämän muodon erottamattomaksi merkitysytteydeksi, elämänmuodoksi. Emme ymmärrä ajattelulla yksittäisen orgaanin tai psyykkisen kyvyn toimintaa, vaan kokemusta, *experimentumia*, jonka objektina on elämän ja inhimillisen ymmärryksen potentiaalinen luonne. Ajattelu ei merkitse vain tämän tai tuon asian tai tämän tai tuon ajatussisällön vaikutuksen alaisena olemista, vaan samanaikaista oman vastaanottavuutensa vaiku-

tuksen alaisena olemista, puhtaan ajattelun voiman kokemista jokaisessa ajatuksessa. ("Ajattelu on oleva, jonka olemus on olla voimassa...kun ajattelusta on tullut toimintaa jokainen intelligiibeleistä...jää silloin vastavasti tietyllä tapaa voimaan, ja voi siten ajatella itseään", Aristoteles, *De anima*. 429a-b). Ainoastaan, jos minä en ole yksinomaan teossa, vaan määrätty mahdollisuuteen ja voimaan, siis ainoastaan, jos kokemuksissani ja pyrkimyksissäni päästään joka kerta elämään ja ymmärrykseen itseensä (toisin sanoen, jos tässä merkityksessä on ajattelua), niin silloin elämän muoto voi faktisiteetissaan ja asiallisuudessaan muuttua elämänmuodoksi, josta ei koskaan voi erottaa jotakin paljaana elämänä.

7. Ajattelun kokemus, josta tässä on kyse, on aina yhteisen voiman kokemus. Yhteisö ja voima samaistuvat jäännöksettä, sillä jokaiseen voimaan luonnostaan kuuluva yhteisöllisyyden periaate on jokaisen yhteisön välttämättä potentiaalisen luonteen funktio. Sellaiset oliot, jotka aina jo olisivat toiminnassa tai jotka aina jo olisivat tämä tai tuo asia, tämä tai tuo identiteetti ja olisivat siten täysin voimattomia voimassaan, eivät voisi muodostaa mitään yhteisöä, vaan ainoastaan asiapitoisia sattumia ja riitoja. Pystymme kommunikoidaan toisten kanssa ainoastaan suhteessa siihen, joka meissä kuten muissakin, on jäänyt voimaksi, ja kaikki kommunikaatio (kuten Benjamin tajusi kielestä) on ennen kaikkea kommunikaatiota pikemminkin *kommunikoitavuudesta* kuin *yhteisestä*. Toisaalta, jos olisi ainutlaatuinen (unique) olio, se olisi absoluuttisesti voimaton (siksi teologit vakuuttavat, että Jumala loi maan *ex nihilo*, toisin sanoen täysin ilman voimaa). Missä minä voin, siellä on aina jo moneutta (samoin, jos on olemassa kieli, toisin sanoen voima puhua, niin silloin ei voi olla olemassa vain yhtä sitä puhuvaa oliota).

Siksi moderni poliittinen filosofia ei ala klasisisesta ajattelusta, joka teki kontemplaatiosta, *bios theoretikoksesta* erillisen ja yksinäisen aktiviteetin ("yksinäisen karkoitus yksinäisen seurasta"), vaan vasta averroismista, toisin sanoen ainutlaatuisen kaikille ihmisille mahdollisen yhteisen intellektin ajattelemisesta. Täsmälleen siitä kohdasta, jossa Dante *De monarchiassa* myöntää itse ajattelun voimalle luonnostaan kuuluvaksi *multitudon*: "Ja koska tuollaista voimaa (*potentia intellectiva*) ei voi yksi ihminen tai jokin...erityinen yhteisö kokonaisuudessaan ja samanaikaisesti supistaa tekoon, on välttämätöntä ihmislajin moneus, jonka kautta koko tämä voima aktualisoituu...ihmislajille kokonaisuudessaan

omin tehtävä on aktualisoida herkeämättä koko mahdollisen intellektin (*intellectus possibilis*) voima, ensin spekulatiivissa ja sitten tämän ansiosta sen ekstensiona toiminnassa" (Dante, *De mon.* I, iii, 8 & iv,1)

8. Hajonnut intellektuaalisuus, josta puhumme, ja marxilainen *General Intellect* saavat merkityksensä yksinomaan tämän kokemuksen perspektiivissä. Ne nimeävät *multitudon*, joka kuuluu ajattelun voimaan sellaisenaan. Intellektuaalisuus ja ajattelu eivät ole elämän muoto toisten muotojen joukossa, muotojen, jotka artikuloivat elämän ja yhteiskunnallisen tuotannon, vaan ne ovat *yhdistävä voima, joka muodostaa moninaiset elämän muodot elämänmuodoksi*. Kohdatessaan valtion suverenisuuden, joka pystyy varmistamaan itsensä ainoastaan erottamalla jokaisella elämänalalla puhtaan elämän muodostaan, niillä on voima, joka herkeämättä yhdistää elämän muotoonsa tai vastustaa sitä mikä erottaa elämää ja muotoa toisistaan. Ero yksinkertaisen sekä (kapitalismin nykyistä vaihetta spektaakkelin yhteiskuntana luonnehtivan) yhteiskunnallisen tiedon massiivisen tuotannon soveltamisen ja toisaalta sille antagonistisena voimana toimivan intellektuaalisuuden ja elämänmuodon välillä kulkee läpi tämän koheesion ja erottamattomuuden kokemuksen. Ajattelu on elämänmuoto, muodostaan erottamaton elämä. Ja kaikkialla siellä, missä tämä erottamattoman elämän läheisyys näyttyy aistein havaittavissa aineellisissa prosesseissa ja totutuissa elämän tavoissa, kuten myös teoriassa, siellä ja ainoastaan siellä, on ajattelua. Tämän ajattelun, tämän elämänmuodon, joka on hylännyt "ihmisen" ja "kansalaisen" väliaikaisesti "oikeuksissaan" saavuttaman puhtaan elämän, täytyy tulla tulevan politiikan avainkäsitteeksi ja eheäksi keskustaksi.

Forme-de-vie, *Future anterior*, no. 1, 1993
Suomentanut Tommi Wallenius